

Một số vấn đề đặt ra với chuyên ngành Báo ảnh tại Học viện Báo chí và Tuyên truyền

ThS DƯƠNG QUỐC BÌNH

Học viện Báo chí và Tuyên truyền; Email: jamesduongphoto@gmail.com

Nhận ngày 30 tháng 10 năm 2022; chấp nhận đăng tháng 12 năm 2022.

Tóm tắt: Học viện Báo chí và Tuyên truyền là cơ sở đào tạo cử nhân chuyên ngành Báo ảnh lâu đời nhất tại Việt Nam, cung cấp cho hệ thống chính trị nhiều phóng viên ảnh có lý tưởng, chuyên môn cao, đóng góp vào sự nghiệp đổi mới đất nước. Bước vào thời kỳ xã hội thông tin và chuyển đổi số, chuyên ngành Báo ảnh gặp nhiều thuận lợi nhưng cũng đối mặt với không ít khó khăn. Bài báo đặt ra một số vấn đề với chuyên ngành Báo ảnh và đưa ra một số khuyến nghị nhằm vượt qua thách thức, tận dụng thời cơ để tiếp tục nâng cao chất lượng đào tạo.

Từ khóa: Học viện Báo chí và Tuyên truyền; đào tạo cử nhân; Báo ảnh.

Abstract: The Academy of Journalism and Communication has the oldest bachelor training program in Photojournalism in Vietnam, providing the political system with many highly qualified and idealistic photojournalists who contribute to the national renewal. Entering the era of information society and digital transformation, this major has many advantages but also faces a lot of difficulties. The article pinpoints some problems with the major and gives some recommendations to overcome challenges and ways to take advantage of opportunities to continue improving the training quality.

Keywords: Academy of Journalism and Communication; bachelor training; Photojournalism.

1. Thời cơ và thuận lợi

1.1. Cơ hội việc làm tại các cơ quan báo chí tiếp tục được đảm bảo

Những năm qua, trong bối cảnh chuyển đổi số, hệ thống báo chí không ngừng đổi mới, cập nhật quy trình sản xuất, nhằm cải thiện chất lượng tác phẩm. Các hình thức thể hiện tác phẩm hình ảnh và cả các dạng thức mới của Báo ảnh đã được một số cơ quan báo chí thử nghiệm và áp dụng. Tạp chí điện tử Zing News đã triển khai chuyên mục Lens (Ống kính) - thể loại phóng sự ảnh tập trung ở các đề tài thời sự, chân dung nhân vật với số lượng ảnh rất lớn, có thể lên đến 40 ảnh mỗi phóng sự. Tương tự như vậy, báo điện tử Dantri cũng có chuyên mục Photo Story (Câu chuyện Ảnh) chú trọng đăng tải các bức ảnh có kích thước lớn, tạo ấn tượng với độc giả. Báo điện tử Vietnam-plus tổ chức chuyên mục Tin Ảnh, đưa vào đó những bộ ảnh chính trị thời sự. Các sự kiện chính trị với sự

tham gia của các đồng chí lãnh đạo Đảng và Nhà nước không chỉ được công bố với một, hai bức ảnh như trước kia mà được cập nhật bằng 6 đến 10 bức ảnh sinh động với các góc chụp ở các thời điểm khác nhau. Xu thế sử dụng hình ảnh trực quan, sinh động tiếp tục phát huy vai trò quan trọng trong việc thu hút và giữ chân độc giả. Ban biên tập của nhiều tờ báo cũng xác định rõ Báo ảnh và phóng viên ảnh là yếu tố quan trọng để tạo ra lợi thế cạnh tranh hiện nay. Chính vì vậy, nhu cầu cho các tác phẩm Báo ảnh có chất lượng, có chiều sâu tiếp tục tăng mạnh. Cơ hội nghề nghiệp tại các cơ quan báo chí cho các sinh viên tốt nghiệp chuyên ngành Báo ảnh tại Học viện Báo chí và Tuyên truyền được đảm bảo. Thậm chí, nhiều sinh viên thường xuyên cộng tác với các tờ báo lớn ngay khi còn đang ngồi trên ghế nhà trường.

1.2. Xuất hiện cơ hội việc làm tại các doanh nghiệp
Không chỉ cơ hội việc làm tại các tòa soạn được

đảm bảo mà hiện nay, cơ hội việc làm tại khối doanh nghiệp đã xuất hiện và bắt đầu phát triển. Sau 35 năm đổi mới, từ một nước nghèo nàn, lạc hậu, Việt Nam đã vươn lên trở thành nước có thu nhập trung bình với GDP bình quân đầu người đạt 2.779 USD vào năm 2020, là một trong những quốc gia xuất khẩu nông sản lớn trên thế giới. Đồng thời, Việt Nam có quan hệ thương mại với trên 220 đối tác; 71 quốc gia đã công nhận quy chế kinh tế thị trường đối với Việt Nam. Cùng với đó, 15 hiệp định thương mại tự do, trong đó có nhiều hiệp định thương mại tự do thế hệ mới. Những thành tựu này đã mang đến một nền kinh tế thị trường năng động với hơn 683.000 doanh nghiệp vào đầu năm 2020. Số lượng doanh nghiệp tăng nhanh khiến mức độ cạnh tranh cũng tăng theo; nhu cầu phát triển đội ngũ truyền thông doanh nghiệp cũng trở nên cấp bách, đặc biệt đối với lĩnh vực truyền thông hình ảnh. Các sinh viên tốt nghiệp chuyên ngành Báo ảnh có thêm những cơ hội việc làm mới từ số lượng lớn các doanh nghiệp. Từ năm 2017, nhiều sinh viên tốt nghiệp chuyên ngành Báo ảnh đã trở thành các chuyên gia/chuyên viên truyền thông, chịu trách nhiệm tư vấn, tổ chức sản xuất hình ảnh cho các doanh nghiệp với mức thu nhập tương đối cao, trong đó có các ngân hàng, công ty viễn thông, công ty bất động sản, du lịch ...

1.3. Nhiếp ảnh trở thành kỹ năng của thời đại

Trong bối cảnh xã hội thông tin, nhiếp ảnh đang không ngừng đi sâu vào đời sống xã hội. Sự phát triển của mạng xã hội cùng với xu hướng ưu tiên cho hình ảnh làm tăng nhu cầu sản xuất và sử dụng hình ảnh từ chính người dùng. Cùng với sự phát triển của khoa học công nghệ, các thiết bị tác nghiệp hình ảnh ngày càng có chi phí thấp hơn, dễ dàng tiếp cận đến với đông đảo người dân. Chiếc điện thoại thông minh đã trở thành chiếc máy ảnh thông dụng nhất, và mạng xã hội là nơi truyền tải các bức ảnh nhanh nhất. Theo số liệu của *Photurial*, trong năm 2022, 4,7 tỷ bức ảnh được tạo ra mỗi ngày; trung bình mỗi người có 2.100 bức ảnh trong điện thoại; mỗi ngày có 6,9 tỷ bức ảnh được chia sẻ trên phần mềm WhatsApp và 1,3 tỷ bức ảnh được tải lên Instagram. Nhiếp ảnh trở nên gần gũi hơn với giới trẻ; biết chụp ảnh dần trở thành một trong những kỹ năng cần có của thế hệ ngày nay. Nhu cầu được học tập, nghiên cứu về nhiếp ảnh nói chung, Báo ảnh nói riêng một cách chính quy, chuyên nghiệp

của các bạn trẻ ngày càng phát triển rộng rãi. Những năm qua, số lượng sinh viên ứng tuyển vào chuyên ngành Báo ảnh tiếp tục tăng cao.

1.4. Bề dày lịch sử của Học viện Báo chí và Tuyên truyền

Học viện Báo chí và Tuyên truyền với bề dày lịch sử 60 năm là cơ sở nghiên cứu, đào tạo chuyên ngành Báo ảnh đầu tiên của Việt Nam. Hệ thống giáo trình, tài liệu tiếp tục được chỉnh sửa, hoàn thiện, đóng góp vào hệ thống tri thức cho chuyên ngành Báo ảnh, vốn còn nhiều khoảng trống học thuật tại đất nước ta. Những cuốn sách giáo trình như *Lịch sử Báo ảnh*, *Ảnh tin*, *Phóng sự Ảnh*, *Kỹ thuật tạo hình Nhiếp ảnh* ... đã được xuất bản, thu hút sự quan tâm của rất nhiều bạn yêu thích nhiếp ảnh trên cả nước. Đội ngũ giảng viên chuyên ngành Báo ảnh không ngừng trau dồi trình độ lý luận cũng như thực tiễn. Toàn bộ các giảng viên cơ hữu của chuyên ngành đều là tiến sĩ và nghiên cứu sinh. Song song với việc nghiên cứu lý luận, một số giảng viên vẫn tiếp tục tác nghiệp thực tiễn, giành những giải thưởng nhiếp ảnh quốc tế, góp phần đem lại danh tiếng cho chuyên ngành và làm phong phú thêm chất lượng bài giảng. Từ đó, rất nhiều phóng viên ảnh, nhiếp ảnh gia thành danh đã trưởng thành từ mái trường này, góp phần vào việc nâng cao vị thế, thương hiệu cho chuyên ngành Báo ảnh tại Học viện Báo chí và Tuyên truyền.

Như vậy, có thể thấy, chuyên ngành Báo ảnh tại Học viện Báo chí và Tuyên truyền có nhiều thuận lợi trong thời cơ mới.

2. Thách thức và khó khăn

2.1. Mức độ cạnh tranh tăng cao

Trong thời gian tới, chuyên ngành Báo ảnh tại Học viện Báo chí và Tuyên truyền có thể sẽ đối mặt với sự cạnh tranh từ các cơ sở đào tạo khác. Đối với các cơ sở đào tạo chính quy hệ cử nhân, Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Sân khấu Điện ảnh, Đại học Thăng Long cũng đang cung cấp cho thị trường lao động những phóng viên ảnh, nhiếp ảnh gia chất lượng. Ngoài ra, trên địa bàn Hà Nội còn xuất hiện nhiều các trung tâm đào tạo, dạy nghề nhiếp ảnh thu hút đông đảo học viên. Những trường đại học, cơ sở đào tạo này không ngừng đẩy mạnh hoạt động truyền thông, thu hút người học bằng cách đầu tư vào cơ sở vật chất và liên tục mời các nhiếp ảnh gia, phóng viên ảnh có tiếng tăm tham gia giảng dạy. Các

giảng viên thỉnh giảng này có kinh nghiệm thực tiễn phong phú và có danh tiếng, dễ dàng thu hút được số lượng lớn người học. Ngoài ra, các cơ sở đào tạo trên thị trường có thể linh hoạt điều chỉnh nội dung chương trình đào tạo, học phí, thù lao cho giảng viên nên có thể nhanh chóng mở các lớp theo nhu cầu của xã hội.

2.2. Cái nhìn bi quan về nghề phóng viên ảnh

Quan niệm của xã hội đối với nghề nhiếp ảnh vẫn còn sự e dè, ngại ngùng khi cho rằng công việc liên quan đến nhiếp ảnh rất vất vả, thậm chí nguy hiểm, thu nhập không cao, khó có cơ hội thăng tiến, cuộc sống không ổn định. Thực tế đã có những trường hợp xả thân vì yêu nghề, để lại sự cảm phục và lòng tiếc thương vô bờ bến. Những tấm gương này tạo động lực cho nhiều sinh viên nhưng cũng cản trở nhiều bạn trẻ muốn đến với nghề. Một số gia đình lo ngại đến sự an toàn của con em khi đi theo nghiệp Báo ảnh. Dù rằng, nhiếp ảnh không chỉ đơn thuần là chụp ảnh, nhiếp ảnh còn là bộ môn khoa học, nghệ thuật với rất nhiều vị trí công việc khác nhau. Nhiếp ảnh giúp cho người học có thêm những góc nhìn về cuộc sống, dạy cho người học kiến thức tổng hợp với bộ kỹ năng đa dạng để phát triển bản thân. Tuy nhiên, quan niệm nêu trên của xã hội về nhiếp ảnh không thể thay đổi nhanh chóng.

2.3. Những khó khăn về dạy và học của chuyên ngành

Tại Học viện Báo chí và Tuyên truyền, cơ sở vật chất dành cho Báo ảnh chưa thật sự tối ưu, chưa xứng đáng với vị thế và tầm vóc của Học viện dù đã được các thế hệ lãnh đạo rất quan tâm đầu tư trang bị. Nhiếp ảnh gắn bó chặt chẽ với sự phát triển của khoa học công nghệ, tạo ra sức ép phải liên tục nâng cấp trang thiết bị, cơ sở vật chất để đáp ứng đòi hỏi của thực tiễn công việc và của thị trường.

Một số lượng không nhỏ các sinh viên Báo ảnh không có đam mê, không yêu nghề, chọn chuyên ngành này vì không đỗ các chuyên ngành khác, dẫn đến hiện tượng thiếu chuyên cần, thiếu khả năng tự học, tự nghiên cứu, làm bài với thái độ đối phó. Bên cạnh đó, có những sinh viên thích thú với chuyên ngành nhưng phải đến năm thứ ba mới được học các môn chuyên ngành, làm giảm hứng thú. Vấn đề này tạo ra khó khăn cho đội ngũ giảng viên và các sinh viên yêu nghề, ham học.

3. Khuyến nghị

Để nâng cao chất lượng đào tạo cử nhân chuyên ngành Báo ảnh, Học viện Báo chí và Tuyên truyền cần tận dụng thời cơ, phát huy thuận lợi, đồng thời vượt qua thách thức, từng bước giải quyết những khó khăn. Sau đây là những khuyến nghị cho 5 - 10 năm tới:

3.1. Đối với trang thiết bị

Sự tiến bộ của nhiếp ảnh nói chung, nhiếp ảnh nói riêng gắn bó mật thiết sự phát triển của khoa học công nghệ. Trên thế giới, các trường đại học uy tín luôn đi đầu về công nghệ ứng dụng, là nơi khởi nguồn những xu hướng mới trong việc ứng dụng khoa học công nghệ vào thực tiễn. Chu kỳ vòng đời của công nghệ ngày càng được rút ngắn. Cơ sở đào tạo phải cập nhật, nâng cấp trang thiết bị thường xuyên và chính xác để đảm bảo sinh viên có thể được tiếp cận những trang thiết bị tân tiến. Đồng thời, trang thiết bị còn là yếu tố tố mang tính lợi thế cạnh tranh trong việc quảng bá thương hiệu cho cơ sở đào tạo và thu hút sinh viên.

+ *Máy chiếu*: do đặc thù của chuyên ngành, máy chiếu cần phải đảm bảo chính xác về màu sắc, độ tương phản, cường độ sáng và ở vị trí chính tâm trên bục giảng.

+ *Máy ảnh, ống kính*: phóng viên ảnh chủ yếu sử dụng các máy ảnh chụp được nhiều hình trong một giây, có kích thước lớn, độ bền cao, khả năng khử nhiễu tốt. Do đó, các máy ảnh nên được lựa chọn là dòng máy chuyên nghiệp của Canon (1Dx) hoặc Nikon (D4,D5,D6). Các ống kính có độ mở lớn như 16-35mm f2.8, 24-70mm f2.8 và 70-200mm f2.8 là lựa chọn phổ biến của các phóng viên, nhiếp ảnh gia chuyên nghiệp. Các máy ảnh và ống kính này có tính năng phù hợp cho công việc Báo ảnh, có độ bền, tuổi thọ cao nên có thể sử dụng lâu dài.

+ *Studio*: kích thước của studio cần được đảm bảo đúng với tiêu chuẩn, chiều rộng tối thiểu 5m, chiều dài tối thiểu 10m để sát với thực tiễn công việc. Studio không chỉ được sử dụng vào công tác giảng dạy, thực hành mà còn sử dụng để tác nghiệp cho các ấn phẩm phục vụ công tác truyền thông của Học viện.

3.2. Đối với đội ngũ giảng viên

Giảng viên có vai trò quan trọng trong việc vận hành và nâng cao chất lượng chương trình đào tạo, đó là định hướng kiến thức, hướng dẫn kỹ năng, gợi mở tri thức và đặc biệt là truyền thụ lý tưởng nghề

ng nghiệp, cảm hứng sáng tạo cho sinh viên. Chương trình đào tạo có thành công hay không, phụ thuộc phần lớn vào đội ngũ giảng viên.

+ *Giáo trình, tài liệu*: tiếp tục cập nhật, hoàn thiện hệ thống học liệu, đồng thời, nghiên cứu, khảo sát, cập nhật thực trạng, dự báo xu hướng, đề xuất những quy trình sản xuất, dạng thức tác phẩm mới. Ngoài ra, giảng viên cần phát triển đồng thời hai lĩnh vực: lý luận và thực tiễn để làm phong phú, sinh động hệ thống học liệu và bài giảng.

+ *Giảng dạy*: tiếp cận thường xuyên với các sinh viên từ những năm đầu tiên để định hướng, tạo cảm hứng nghề nghiệp. Ngoài ra, giảng viên nên đồng hành cùng những sinh viên mới ra trường để kết nối sinh viên với những mối quan hệ mới, tư vấn cho sinh viên về chuyên môn cũng như kỹ năng ứng xử tại môi trường làm việc.

3.3. Hệ thống các môn học chuyên ngành bắt buộc

Hệ thống các môn học chuyên ngành bắt buộc có sự khác nhau giữa các cơ sở đào tạo trên thế giới, phụ thuộc vào hệ thống chính trị ở mỗi nước, quan điểm, định hướng và nguồn lực của mỗi cơ sở đào tạo. Dưới đây là danh sách các môn chuyên ngành bắt buộc của một số trường đại học uy tín trên thế giới, những nơi đào tạo ra các phóng viên, nhiếp ảnh gia đoạt giải cao trong các cuộc thi Báo ảnh uy tín:

Cơ sở đào tạo	Các môn học chuyên ngành bắt buộc
<u>Đại học Ohio (Hoa Kỳ)</u>	<u>Lý thuyết Truyền thông hình ảnh, Ảnh đơn, Ảnh bộ, Biên tập ảnh, Sản xuất đa phương tiện, Dự án Ảnh</u>
<u>Đại học Nghệ thuật Luân đôn (Vương quốc Anh)</u>	<u>Ảnh Báo chí đại cương, Tác nghiệp Ảnh báo chí, Lịch sử và lý luận Ảnh báo chí, Phóng sự Ảnh, Sản xuất phim</u>
<u>Đại học Point Park (Hoa Kỳ)</u>	<u>Ảnh đen trắng, Ảnh màu, Biên tập Ảnh, Phóng sự Ảnh, Lịch sử Nhiếp ảnh, Nhiếp ảnh Thương mại</u>
<u>Đại học Bắc Texas (Hoa Kỳ)</u>	<u>Lý thuyết Truyền thông hình ảnh, Ảnh báo chí, Tin tức đa phương tiện, Truyền thông hình ảnh nâng cao</u>
<u>Đại học George Washington (Hoa Kỳ)</u>	<u>Ảnh đen trắng, Ảnh màu, Ảnh tin tức, Phóng sự Ảnh, Biên tập Ảnh, Lịch sử Nhiếp ảnh, Ảnh Studio</u>

Dù có sự khác biệt về danh sách các môn học giữa các cơ sở đào tạo chuyên ngành Báo ảnh nhưng vẫn tồn tại sự tương đồng tại một số môn học, như: Lý thuyết Truyền thông hình ảnh, Ảnh tin, Phóng sự Ảnh, Biên tập Ảnh. Để trang bị kiến thức, kỹ năng, thái độ cho sinh viên Báo ảnh làm việc tại các vị trí

công việc phóng viên ảnh, nhiếp ảnh gia thương mại, nghệ sĩ Nhiếp ảnh, biên tập viên, nhà nghiên cứu - lý luận nhiếp ảnh, Học viện Báo chí và Tuyên truyền cần tổ chức hai nhóm môn học: nhóm các môn lý luận và nhóm các môn tác nghiệp.

* Nhóm các môn Lý luận nhiếp ảnh và Báo ảnh:

Lý thuyết truyền thông hình ảnh: Nghiên cứu về nguyên lý thị giác và các phương pháp sử dụng các yếu tố trực quan để truyền tải thông tin, ý tưởng

Lịch sử Báo ảnh: Nghiên cứu về quá trình hình thành nhiếp ảnh và Báo ảnh, sự phát triển của Báo ảnh qua từng thời kỳ và dự báo các xu hướng

Nhiếp ảnh nghệ thuật: Nghiên cứu về nhiếp ảnh dưới góc độ công cụ truyền tải ý tưởng, thông điệp, cảm xúc, các nghệ sĩ có ảnh hưởng và các phong cách sáng tạo tác phẩm

Nhiếp ảnh thương mại: Nghiên cứu về nhiếp ảnh dưới góc độ một loại hình truyền thông trong hoạt động kinh doanh, thương mại và dịch vụ

* Nhóm các môn tác nghiệp Báo ảnh:

Kỹ thuật nhiếp ảnh: Hướng dẫn kỹ năng sử dụng các thiết bị tác nghiệp bao gồm máy ảnh, ống kính, đèn và các phụ kiện

Ảnh tin: Nghiên cứu các vấn đề lý luận của ảnh tin, quy trình và kỹ năng sáng tạo ảnh tin

Phóng sự ảnh: Nghiên cứu các vấn đề lý luận của ảnh tin, quy trình và kỹ năng sáng tạo phóng sự ảnh

Tổ chức ảnh: Hướng dẫn quy trình, kỹ năng xây dựng ý tưởng, tổ chức thực hiện sản xuất ảnh trên các sản phẩm truyền thông

Biên tập ảnh: Hướng dẫn quy trình, công nghệ và kỹ năng quản lý ảnh, chỉnh sửa tổng thể và chi tiết ảnh

4. Kết luận

Nhằm vượt qua thách thức, tận dụng thời cơ để tiếp tục nâng cao chất lượng đào tạo, chương trình cử nhân Báo ảnh cần được đầu tư các trang thiết bị hiện đại, tương xứng với đòi hỏi của thực tiễn tác nghiệp. Đồng thời, hệ thống giáo trình, tài liệu cần liên tục đổi mới, cập nhật. Đội ngũ giảng viên đồng hành với sinh viên trong quá trình đào tạo cũng như khi sinh viên mới ra trường để hướng dẫn, động viên các em. Ngoài ra, các môn học cần được cập nhật theo hệ thống lý luận và thực tiễn để thiết lập được ba hướng phát triển nghề nghiệp cho sinh viên: phóng viên ảnh báo, nhiếp ảnh gia và nhà nghiên cứu lý luận nhiếp ảnh./.